

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Гилярської Ольги Іванівни
«Формування професійно орієнтованої риторичної компетентності
майбутніх учителів у педагогічних коледжах», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертації зумовлена суспільними викликами й освітніми запитами до вчителя та його професійної діяльності, для якого мовлення є основним інструментом праці. Риторичну компетентність педагога можна вважати важливим компонентом педагогічної майстерності; красномовство вчителя є умовою успіху його професійної діяльності під час взаємодії із суб'єктами освітнього процесу і різними соціальними інститутами. Якісна реалізація професійних функцій педагогічної діяльності вимагає від учителя продуктивно навчати, результативно розв'язувати педагогічні ситуації в професійній діяльності, запобігати і вирішувати конфліктні ситуації, сприяти збереженню оптимального психологічного клімату тощо. Засобом успішної взаємодії з суб'єктами освітньої діяльності виступає доцільна, результативна комунікація, володіння тонкощами мистецтва впливу, уміння застосовувати продуктивні комунікативні прийоми, риторична культура.

Зважаючи на визначені освітні тенденції та професійні педагогічні функції, майбутній педагог має володіти теорією та практикою побудови професійно-педагогічного мовлення на засадах істини, добра і краси, мати відповідний рівень сформованості риторичної компетентності для гармонійної та конструктивної мовленнєвої взаємодії. Вивчення питань формування риторичної компетентності відповідає сучасним суспільним вимогам до вчителя НУШ і освітнім запитам, визначенім положеннями чинних законів і державних документів у галузі освіти. У цьому контексті дисертація Ольги Гилярської є актуальним науковим дослідженням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася в контексті реалізації завдань науково-дослідної теми кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (державний реєстраційний номер 0110U002274). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 12 від 23 березня 2018 р.).

Достовірність та обґрунтованість одержаних наукових результатів. Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується логікою та виваженістю підходу до формування структури і змісту роботи для досягнення визначених дослідницьких завдань; обраними для їх реалізації науковими підходами (феноменологічним, системним, особистісно

орієнтованим, діяльнісним, акмеологічним, ситуаційним); глибоким науковим аналізом досліджуваного феномена; репрезентативністю джерельної бази (представленою вітчизняними і зарубіжними науковими дослідженнями) та її науковим вивченням; широкою і якісною апробацією одержаних результатів на наукових заходах міжнародного і всеукраїнського рівнів (15 конференцій, у тому числі 10 міжнародних), значною кількістю публікацій (19 статей), в яких оприлюднено висновки дослідження.

Здобувачка досягнула наукових результатів завдяки комплексному добору загальнонаукових і педагогічних методів дослідження, достатньому використанню наукового та емпіричного матеріалу, виваженому підходу до планування і проведення експериментальної роботи: зокрема, обґрунтування критеріїв відбору експертів для експериментальних цілей дослідницької роботи (с.161-162), використання статистичного методу ($\hat{N}$ -критерій Краскелла-Валліса, с.163) для об'єктивного визначення рівня сформованості професійно орієнтованої риторичної компетентності респондентів на констатувальному і формувальному етапах дослідження. Для вивчення показників сформованості досліджуваного поняття за кожним критерієм здобувачкою використано відповідний діагностичний інструментарій, який представлено як власне розробленими питальниками, так і стандартизованими методиками. Кількість і якість використаних матеріалів, докладність і чіткість їх аналізу засвідчує належний рівень достовірності дисертаційної роботи. Широкою і достатньою є експериментальна база дослідження, представлена п'ятьма закладами освіти чотирьох регіонів – Житомирської, Сумської, Черкаської, Чернігівської областей. Дисертація містить логічно структуровані додатки, які доповнюють, узагальнюють зміст дослідження та розкривають методику експериментальної роботи. Здобувачкою зазначено особистий внесок у статті, підготовлені у співавторстві.

Ступінь новизни основних результатів дисертації. Вагомість і новаторський характер наукових висновків виконаного здобувачкою цілісного дослідження проблеми формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах визначаються тим, що вперше розроблено й експериментально перевірено модель і методику формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах; обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів початкових класів; визначено структуру професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, критерії, показники і рівні її сформованості.

Також авторкою роботи вдосконалено зміст понять «професійно орієнтована риторична компетентність майбутніх учителів у педагогічних коледжах», «риторизоване освітнє середовище», «формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах» й модернізовано зміст, форми, методи формування професійно

орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах. Подальшого розвитку набули наукові уялення щодо організації професійно-риторичної освіти студентів педагогічних коледжів на засадах компетентнісного підходу.

Практична цінність результатів дослідження визначається можливістю використання теоретичних положень дисертації для підготовки і проведення лекційних курсів, практичних занять із загальнопедагогічних, лінгвістичних дисциплін, розроблення методик мовної освіти, спрямованих на підвищення рівня професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, упровадженням у навчальний процес педагогічних коледжів розробленої здобувачкою поетапної методики формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів, програми спецкурсу «Професійно орієнтована риторична компетентність майбутніх учителів у педагогічних коледжах» (додаток Л).

Матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення змісту програм і підручників з фахових дисциплін педагогічного коледжу, для створення відповідних навчально-методичних посібників, а також для підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної освіти.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Бердичівського педагогічного фахового коледжу Житомирської обласної ради, ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І. Я. Франка», КВНЗ «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж імені А. С. Макаренка», Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка, що підтверджено відповідними довідками, засвідченими в установленому порядку.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових публікаціях. Вірогідність наукових положень дослідження зумовлена комплексним підходом до розв'язання його завдань, методологічною обґрунтованістю вихідних положень, а також результатами експериментальної перевірки.

Окремі аспекти роботи і результати дослідження були обговорені на засіданнях кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка та засіданнях циклової комісії суспільно-філологічних дисциплін Бердичівського педагогічного фахового коледжу Житомирської обласної ради (2017–2022). Теоретичні положення й основні результати дослідження оприлюднено на 15 науково-практичних конференціях, з яких 10 міжнародних, 5 всеукраїнського і регіонального рівнів (2018-2022 рр.). Із необхідною повнотою матеріали дисертації викладено в 19 наукових працях (18 одноосібних), із яких 7 (6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому виданні, що входить до наукометричної бази даних Web of Science) засвідчують основні наукові результати дисертації, що виконує вимоги пунктів 8,9 Постанови КМУ №44 від 12.01.2022 р.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Оригінальність тексту дисертації становить 84,4%. Наявні в роботі запозичення не мають ознак плагіату і є правомірними. Фактів про порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення одержаних результатів, висловлюємо окремі зауваження дискусійно-рекомендаційного характеру, що потребують уточнень:

1. Заслугою авторки є викладення результатів дослідження з опертям на опрацювання значної кількості наукових праць за темою дисертаційної роботи (214 позицій). Водночас, на нашу думку, варто було б розширити перелік і надати аналіз праць сучасних іноземних авторів щодо теми дисертації. Відповідний аналітичний огляд уможливив би посилити обґрунтування шляхів формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

2. Доречно зазначити, що в підрозділі 2.2 (рис.2.1, с.104) представлено модель формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах, змістовий блок якої містить навчальні дисципліни психолого-педагогічного та гуманітарного циклу і спеціальний курс «Професійно орієнтована риторична компетентність майбутніх учителів». Логічним було б, на нашу думку, доповнити цей перелік змістовим компонентом виховного впливу, під час упровадження якого відбувається формування професійно орієнтованої риторичної компетентності студентів педагогічних коледжів.

3. Здобувачка узагальнює інформацію щодо рівнів сформованості професійно орієнтованої риторичної компетентності в табл. 2.3 (с.148-149) й надалі в тексті роботи подає детальний структурований опис цих рівнів за критеріями, цим самим повторює інформацію, надану в табл. 2.3. На наш погляд, доцільно було б подати в роботі лише текстовий опис рівневої характеристики досліджуваного конструкта, а таблицю винести в додатки.

4. Зважаючи не лише на теоретичне, а й практичне значення проведеного дослідження, доцільно було б у додатках подати зразки конспектів навчальних занять упровадженого спецкурсу для цілісного бачення ефективності ситуаційно-тематичного поєднання обраних дисеранткою форм, методів і засобів формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах.

Відзначимо, що висловлені зауваження є дискусійно-рекомендаційними і не знижують науково-теоретичної практичної цінності дисертації.

Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії. У цілому дисертація Гилярської Ольги Іванівни є цілісною, самостійною, завершеною науковою працею на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується логічністю змісту,

обґрунтованістю наукових положень і висновків, містить наукові теоретично-обґрунтовані результати, які мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені в наукових публікаціях. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р.), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Наталія МИРОНЧУК

